

ТЪЛКУВАТЕЛНО РЕШЕНИЕ

№ 2

София, 19 юни 2015 година

ВЪРХОВНИЯТ КАСАЦИОНЕН СЪД НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ,
Общото събрание на Наказателната колегия, в съдебно заседание на
шестнадесети април през две хиляди и петнадесета година в състав:

ЗАМ. ПРЕДСЕДАТЕЛ: ПАВЛИНА ПАНОВА

ПРЕДСЕДАТЕЛИ НА ОТДЕЛЕНИЯ:

ТАТЯНА КЪНЧЕВА, ВЕРОНИКА ИМОВА, ЕЛЕНА ВЕЛИЧКОВА

ЧЛЕНОВЕ:

**ПЛАМЕН ТОМОВ
ЛИДИЯ СТОЯНОВА
ЕВЕЛИНА СТОЯНОВА
ЮРИЙ КРЪСТЕВ
КРАСИМИР ХАРАЛАМШИЕВ
РУЖЕНА КЕРАНОВА
ЕЛЕНА АВДЕВА
НИКОЛАЙ ДЪРМОНСКИ
КАПКА КОСТОВА
БИЛЯНА ЧОЧЕВА
ЦВЕТИНКА ПАШКУНОВА
БЛАГА ИВАНОВА
ЖАНИНА НАЧЕВА**

**СЕВДАЛИН МАВРОВ
ТЕОДОРА СТАМБОЛОВА
МИНА ТОПУЗОВА
ДАНИЕЛА АТАНАСОВА
БИСЕР ТРОЯНОВ
ГАЛИНА ЗАХАРОВА
КРАСИМИР ШЕКЕРДЖИЕВ
РУМЕН ПЕТРОВ
АНТОАНЕТА ДАНОВА
ЛАДА ПАУНОВА
ГАЛИНА ТОНЕВА
МАЯ ЦОНЕВА**

с участието на секретаря Румяна Виденова
сложи на разглеждане тълкувателно дело № 2 по описа за 2015 година,
докладвано от съдия БИСЕР ТРОЯНОВ

Председателят на Върховния касационен съд е направил искане, на
основание чл. 125 във вр. с чл. 124, ал. 1, т. 1 и чл. 126, т. 1 от Закона за
съдебната власт, Общото събрание на Наказателната колегия на ВКС да издаде
тълкувателно решение по въпроси, свързани с противоречива съдебна практика
на съдилищата:

1. Когато след провеждане на съкратено съдебно следствие по реда на чл.
371, т. 2 от НПК съдът реши да определи наказанието „доживотен затвор”, как
трябва да се определят пределите на заменящото го наказание „лишаване от

свобода” по чл. 58а от НК: а) само по чл. 58а, ал. 2 от НК; б) по чл. 58а, ал. 2 и ал. 3 от НК?

2. Когато след провеждане на съкратено съдебно следствие по чл. 371, т. 2 от НПК съдът реши да определи измежду алтернативно предвидените наказания „доживотен затвор” и „лишаване от свобода” наказанието „лишаване от свобода”, по реда на коя алинея на чл. 58а от НК трябва да го индивидуализира?

3. Когато престъплението е извършено в периода от 10.04.2009 г. до 27.05.2010 г., включително – период на действие на чл. 369а от НПК (отм), непозволяващ приложението на съкратено съдебно следствие за престъпления умишлено причиняване на смърт, тежка телесна повреда и когато деецът е бил в пияно състояние, по коя редакция на чл. 58а от НК следва да се индивидуализира наложеното наказание? В този случай извършва ли се преценка за по-благоприятния закон по смисъла на чл. 2, ал. 2 от НК?

Общото събрание на Наказателната колегия на Върховния касационен съд, за да се произнесе, взе предвид следното:

Провеждането на наказателното производство по глава двадесет и седма от НПК предпоставя специфични правила за определяне на наказанието при постановяване на осъдителна присъда. Към тези правила изрично препраща чл. 373, ал. 2 от НПК. Правната уредба е регламентирана в чл. 58а от НК с императивни правни норми, които съставляват материалноправен институт. Прилагането им е пряко обвързано с провеждането на диференцираната процедура, без това да придава смесен (материалноправен и процесуалноправен) характер на специалните правила за определяне на наказанието. Приложното им поле обхваща само три от всички видове наказания по чл. 37 от НК: лишаване от свобода (във всички случаи), а доживотния затвор и доживотния затвор без замяна – само, когато са предвидени в алтернативна санкция в норма от особената част на Наказателния кодекс. Затова и чл. 58а, ал. 2 от НК започва с хипотезата: „в случаите по чл. 57, ал. 1 от НК, когато съдът определи като най-подходящо по вид наказанието...”. За разлика от тях, редукцията на наказанието лишаване от свобода не е ограничено от условия.

Останалите наказания по чл. 37, ал. 1, т.т. 2-11 от НК са изключени от приложното поле на правния институт (чл. 58а, ал. 5 от НК), а така също и наказанията доживотен затвор и доживотен затвор без замяна, когато не са предвидени като алтернативни наказания.

В особената част на Наказателния кодекс най-тежките наказания доживотен затвор и доживотен затвор без замяна са предвидени само като алтернативни на наказанието лишаване от свобода. Няма състав на престъпление, който да предвижда като единствена санкция доживотния затвор или доживотния затвор без замяна, както и само двете наказания не са предвидени като алтернативни наказания помежду си в един и същи състав на престъпление.

Систематичното място на първата алинея на чл. 58а, от НК показва, че тя е основната императивна правна норма от този институт. Законът е придал

първостепенно и най-голямо значение на случаите, когато се определя наказанието лишаване от свобода, което е широко застъпено в особената част на Наказателния кодекс.

Специалните норми на чл. 58а от НК не дерогират изцяло общите правила за определяне на наказанието. Към тях изрично препраща алинея 1, чрез изреча: „като се ръководи от разпоредбите на общата част на този кодекс”. Законът по своеобразен начин въвежда института по чл. 58а от НК в процеса на определяне на наказанието, запазвайки действието на общите правила. Спецификите се отнасят до вида наказание и етапа на прилагане на специалните правила.

При определяне на наказанието съдилищата са длъжни да излагат подробно аргументирани и изчерпателни мотиви за индивидуализация на санкцията – въз основа на кои конкретни обстоятелства, установени по делото, извършват преценка за степента на обществена опасност на деянието и дееца, подбудите за извършване на деянието и всички смекчаващи и отегчаващи обстоятелства, които не са взети предвид от закона за признаци в правната квалификация (чл. 54 и чл. 56 от НК). Така се определя наказание, което е справедливо и достатъчно за постигане на целите по чл. 36 от НК.

Една от същностните характеристики на института на съкратеното съдебно следствие е налагане на по-леко наказание отколкото би било наложено в наказателното производство, провеждано по общия ред.

Специалните правила на института по чл. 58а от НК въвеждат и още един принцип – забрана за налагане на най-тежките наказания доживотен затвор без замяна (чл. 37, ал. 2 от НК) и доживотен затвор (чл. 37, ал. 1, т. 1 от НК). От тях само наказанието доживотен затвор се заменя с друг вид наказание (заместващо по чл. 37, ал. 1, т. 1а от НК), като правилата на чл. 58а, ал. 2-3 от НК регламентират самостоятелен механизъм на замяната.

Доживотният затвор без замяна като изключително наказание по смисъла на чл. 37, ал. 2 от НК, изобщо не се налага и не се заменя с друг вид наказание. Използваният законов подход, макар и не особено удачен, предвижда различни императивни правила за двете най-тежки наказания – доживотен затвор и доживотен затвор без замяна.

Правният институт по чл. 58а от НК не изключва приложението на чл. 55 от НК или чл. 58 от НК. Тези разпоредби са част от правилата за определяне на наказанието в общата част на НК, към които препраща чл. 58а, ал. 1 от НК.

Допустимо е разкритите в наказателното производство смекчаващи обстоятелствата да са изключителни или многобройни по начин, че и най-лекото, предвидено в особената част на НК наказание се оказва несъразмерно тежко. Проявлението им по дела с проведено съкратено съдебно следствие, на основание чл. 371, т. 2 от НПК, предполага условия за прилагането на един от двата правни института – по чл. 55 (чл. 58, във вр. с чл. 55 от НК) или чл. 58а от НК. Едновременното им прилагане в едно наказателно производство е невъзможно.

С нормата на чл. 58а, ал. 4 от НК е предвидена изричната възможност правният институт да отстъпи пред приоритетното приложение на чл. 55 от НК. Преценката за по-благоприятен закон се извършва според конкретните

обстоятелства по делото и спрямо конкретен деец, а не от формалната съпоставка между двете правни норми на чл. 55 и 58а от НК. Не всякога чл. 55 от НК ще се окаже по-благоприятен от чл. 58а от НК.

Когато подсъдимият е признал фактите по чл. 371, т. 2 от НПК, но са установени многобройни или изключителни смекчаващи отговорността обстоятелства, съдът следва да прецени налице ли са условията за определяне на наказанието по реда на чл. 55 от НК (респ. – чл. 58 от НК) и каква по вид санкция да наложи. За да направи преценка кое от двете наказания лишаване от свобода (по чл. 55 от НК или по чл. 58а от НК) е по-благоприятно, съдът задължително излага в мотивите на присъдата съображения за начините на определяне на всяко едно от тях по двата закона, съпоставя ги помежду им и налага по-лекото от тях.

Когато определеното по реда на чл. 55 от НК наказание е различно от лишаване от свобода, то всякога е по-благоприятно от наказанието по чл. 58а от НК.

При еднородни наказания лишаване от свобода, едновременно определени според правилата на чл. 55 и на чл. 58а от НК, по-благоприятното между тях е това с по-нисък размер. В този случай е възможно съдът да приложи един от двата института – или чл. 55 от НК (чл. 58 във вр. с чл. 55 от НК), или чл. 58а от НК.

Институтът по чл. 58а от НК може да бъде приложен и спрямо подсъдими, извършили престъпление като непълнолетни. Особеност при индивидуализацията на наказанието е, че специалните правила на чл. 63 от НК имат приоритетно приложение. Наказанията доживотен затвор и доживотен затвор без замяна при непълнолетните се заменят с лишаване от свобода (чл. 63, ал. 1, т. 1 и ал. 2, т. 1 от НК). Затова правно значение има единствено разпоредбата на чл. 58а, ал. 1 от НК.

След като най-тежките наказания бъдат заменени, съдът няма правомощия да извърши тяхната повторна замяна по реда на чл. 58а, ал. 2-3 от НК, а и тези разпоредби не дерогират особените правила за непълнолетните, уредени в глава шеста от общата част на НК. Един от принципите на чл. 58а от НК на забрана за налагане на двете най-тежки наказания (доживотен затвор и доживотен затвор без замяна) е вече постигнат при замяната им по чл. 63 от НК.

След замяна на предвидените в особената част на НК наказания с посочените в чл. 63, ал. 1 и ал. 2 от НК, съдът продължава с действията по определяне на вида и размера на подходящото за непълнолетния наказание за постигане на целите по чл. 60 от НК. Благоприятна последица за призналия фактите непълнолетен подсъдим е допълнителното намаляване на определеното му наказание лишаване от свобода с една трета, на основание чл. 58а, ал. 1 от НК. Когато така редуцираният размер е по-малък от една година и изпълнението на наказанието лишаване от свобода не е отложено по чл. 66 (чл. 69) от НК, съдът прилага чл. 64 от НК, ако не са налице забраните по ал. 3 и 4.

Приложението на института по чл. 58а от НК не изключва общите правила за определяне на наказанието при множество престъпления (раздел IV от общата част на НК), включително и приложението на чл. 24 от НК. Увеличеният размер на общото най-тежко наказание не може да надвишава сбора от отделните наказания, включени в съвкупността (след извършената редукция по чл. 58а от НК на всички (по чл. 23 от НК) или на някои от тях (по чл. 25 от НК), нито максималният размер на наказанието лишаване от свобода, предвиден в чл. 39, ал. 2 от НК.

Общото събрание на Наказателната колегия, като съобрази изведените общи характеристики на правния институт по чл. 58а от НК, излага следните съображения по поставените за решаване въпроси:

1.1. Правният институт по чл. 58а от НК предвижда специална законова техника за замяна на наказанието **доживотен затвор**. То се налага, когато престъплението е изключително тежко (чл. 38а, ал. 2 от НК), но съществува възможност поправителната цел на това наказание да се постигне при изпълнението му и да бъде заменено при предпоставките на чл. 38а, ал. 3 от НК.

Логическото и систематичното тълкуване на разпоредбите на чл. 58а, ал. 2 и 3 от НК показва, че те са свързани помежду си и се прилагат в тяхната единна и логична взаимовръзка. Недопустимо е да бъдат прилагани разделени и всяка самостоятелно от другата, защото се загубва техният юридически смисъл и значение. Този извод се разкрива от употребените словосъчетания, от логическата връзка между двете разпоредби, от изричното препращане на алинея 2 към алинея 3, както и от систематичното им място в обща декларативна правна норма.

Нормите на чл. 58а, ал. 2-3 от НК предвиждат самостоятелен механизъм за замяна на наказанието доживотен затвор със заместващо наказание лишаване от свобода. Този правен механизъм се прилага в два от случаите: когато съдът прецени да наложи наказанието доживотен затвор за най-подходящо измежду алтернативни санкции в норма от особената част на НК или го е избрал като следващото по тежест (по-леко) от посочените в нормата от особената част алтернативи, поради забраната да налага наказанието доживотен затвор без замяна.

Когато определи наказанието доживотен затвор (по чл. 37, ал. 1, т. 1 от НК), съдът не го налага, а го заменя с наказание лишаване от свобода в посочения в чл. 58а, ал. 2 от НК размер от двадесет до тридесет години. Извършва се трансформация на един вид наказание с друг вид, изрично посочен в специалния правен институт. Промяната на наказанието от един вид в друг превръща лишаването от свобода в заместващо наказание на доживотния затвор. Това заместващо наказание е различно от еднородното му наказание лишаване от свобода, предвидено като алтернатива в състава на разглежданото престъпление, заради уредените в чл. 58а от НК специфични правила на заместване и самостоятелни предели. След извършената замяна съдът не спира дотук, защото процесът по индивидуализация не е завършен. Поради

създадената изрична привръзка между двете алинеи съдът продължава с действията по индивидуализация на наказанието, преминавайки към регламентираните в чл. 58а, ал. 3 от НК правила. Разпоредбата предвижда промяна на посочените в чл. 58а, ал. 2 от НК граници на заместващото наказание лишаване от свобода, като предоставя допълнителни изисквания за занижаване на долната граница, така че тя да съвпадне със специалния минимум на същото по вид наказание, предвидено в особената част на НК. По този начин най-ниският минимален размер на заместващото наказание лишаване от свобода е еднакъв със специалния минимум на наказанието лишаване от свобода, посочен в норма от особената част за разглежданото престъпление. Максималният размер на заместващото наказание лишаване от свобода е вече определеният по реда на чл. 58а, ал. 2 от НК – тридесет години.

В така определените от закона граници съдът индивидуализира конкретния размер на заместващото наказание лишаване от свобода и за да е справедливо, трябва да съответства на обществената опасност на деянието и на дееца, на смекчаващите и отегчаващите обстоятелства, както и да съдейства за постигане на регламентираните в чл. 36 от НК цели. В процеса на индивидуализация с прилагане на института по чл. 58а, ал. 2-3 от НК съдът преминава през три етапа – първият етап, установява конкретните смекчаващи и отегчаващи отговорността на деянието и дееца обстоятелства, подбудите за извършване на деянието, преценява степента на обществената опасност на извършеното деяние и на дееца, и съобразно всички тях определя най-подходящото по вид алтернативно наказание; през втория етап, избраното като най-подходящо наказание доживотен затвор заменя с лишаване от свобода в пределите, установени от специалния правен институт по чл. 58а, ал. 2-3 от НК; в третия етап определя конкретния размер на заместващото наказание лишаване от свобода, съобразен с всички установени при първия етап от процеса обстоятелства.

В зависимост от размера на наказанието лишаване от свобода, към което чл. 58а, ал. 3 от НК препраща, е възможно границите на заместващото наказание да останат в пределите очертани с чл. 58а, ал. 2 от НК, т.е. – от двадесет до тридесет години. Такива случаи могат да възникнат, когато в особената част на НК наказанието лишаване от свобода е относително определено при специален минимум от двадесет години (чл. 116, ал. 2 от НК – от 20 до 30 г.) или е определено в абсолютен размер от 20 години (чл. 96, ал. 1 от НК; особено тежък случай по чл. 106 от НК).

Определеният по реда на чл. 58а, ал. 2-3 от НК окончателен размер на наказанието лишаване от свобода не се намалява допълнително с една трета. Това наказание е заместващо доживотния затвор. Не е избрано по общите правила за най-подходящо измежду предложените алтернативни санкции по конкретно наказателно производство, а е определено според специалните правила на чл. 58а, ал. 2 и 3 от НК, които не препращат към алинея 1.

1.2. Законодателят императивно е установил забрана за налагане на най-тежкото наказание *доживотен затвор без замяна*, което по смисъла на чл. 37, ал. 2 от НК е временна и изключителна мярка. То се определя в изключителни

случаи – когато конкретното извършено престъпление е изключително тежко и целите на наказанието по чл. 36 от НК не могат да бъдат постигнати чрез по-леко наказание (чл. 38, ал. 1 от НК).

Изключителният характер на наказанието обуславя и предпоставките, при които може да бъде определено за най-подходящо по смисъла на чл. 57, ал. 1 от НК – изключително висока обществена опасност на деянието и на дееца, заради които целите на наказанието не могат да бъдат постигнати чрез което и да е друго наказание, включително и доживотен затвор. Изключителността на обществената опасност на извършеното деяние се разкрива от установените по делото преобладаващи отегчаващи отговорността обстоятелства или изключителни отегчаващи обстоятелства (но не и при превес над смекчаващите обстоятелства), заради което конкретният случай съществено и радикално укоримо се отличава от обичайно извършваните от този вид престъпления, а съчетаването им с негативния облик на личността на дееца предпоставят категоричен и несъмнен извод за липсата на поправително и предупредително въздействие върху него с друго наказание. Съдилищата следва да го определят като най-подходящо само по изключение.

Наказанието доживотен затвор без замяна не се налага при някои изчерпателно предвидени в чл. 38, ал. 2 от НК особености на дееца.

Правният институт по чл. 58а, ал. 2 от НК не използва самостоятелна юридическа техника за директна и непосредствена замяна на доживотния затвор без замяна с друго наказание, както юридически механизъм е предвидил за наказанието доживотен затвор. Заради изключителния характер на доживотният затвор без замяна законът безусловно и императивно изключва това най-тежко наказание по чл. 37, ал. 2 от НК от възможните за налагане на дееца. Поощрителната норма се прилага в случаите, когато доживотният затвор без замяна е предвиден като алтернативна санкция.

Когато от обстоятелствата по делото съдът прецени за най-подходящо наказанието доживотен затвор без замяна, той не го налага, а преминава към следващото по-леко наказание от алтернативно посочените за конкретния престъпен състав – доживотен затвор или лишаване от свобода. В този случай каталогът на възможните наказания се стеснява по силата на чл. 58а, ал. 2 от НК.

При алтернативна санкция от три наказания: доживотен затвор без замяна, доживотен затвор и лишаване от свобода¹, съдът не може да наложи най-тежкото от тях (доживотен затвор без замяна), защото има забрана за това,

¹ Такава санкция е предвидена в: чл. 95, чл. 96, ал. 1 и ал. 3, чл. 97, чл. 99, чл. 100, ал. 1, чл. 102, ал. 2, чл. 104, ал. 1, чл. 106, чл. 108а, ал. 1, чл. 116, ал. 1 и ал. 2, чл. 199, ал. 2, чл. 213а, ал. 4, чл. 214, ал. 2, т. 3, чл. 213а, ал. 3, чл. 340, ал. 3, б. „б“, чл. 349, ал. 2, чл. 356е, ал. 2, б. „б“ и чл. 356з, ал. 2 от НК.

Когато подсъдимият е признал фактите от обстоятелствената част на обвинителния акт с повдигнато обвинение по чл. 116, ал. 1 от НК (с три алтернативни санкции) и съдът определи като най-подходящо наказанието доживотен затвор без замяна не може да го наложи, а трябва да премине към следващото по-леко наказание от алтернативните, а именно – доживотен затвор, но и него не може да наложи, защото следва да го замени с предвиденото по чл. 58а, ал. 2 от НК наказание лишаване от свобода. Размерите на това заместващо наказание ще бъдат определени между 15 и 30 години, тъй като специалният минимум е посочен в състава на престъплението, към който препраща разпоредбата на чл. 58а, ал. 3 от НК (в случая – чл. 116, ал. 1 от НК), а максималният размер е посочен в чл. 58а, ал. 2 от НК. По този начин съдът постъпва и когато прецени за най-подходящо наказанието доживотен затвор измежду алтернативно предвидени наказания за конкретен престъпен състав.

и определя следващото по-леко наказание от посочените алтернативи – доживотен затвор, което индивидуализира по реда, указан в чл. 58а, ал. 2-3 от НК.

При алтернативна санкции от две наказания – доживотен затвор без замяна и лишаване от свобода², ако съдът е избрал за най-подходящо доживотния затвор, не може да го наложи, поради забраната на чл. 58а, ал. 2 от НК и определя следващото по-леко наказание от алтернативите – лишаване от свобода, което индивидуализира по общите правила и в пределите, посочени в особената част на Наказателния кодекс. В този случай определеният окончателен размер на лишаването от свобода не се намалява допълнително с една трета. Законът не е уредил механизъм за замяна на наказанието доживотен затвор без замяна с лишаване от свобода и не предвидил препращане към алинея първа на чл. 58а от НК. Ако съдът избере за най-подходящо другото алтернативно наказание (лишаване от свобода), тогава прилага чл. 58а, ал. 1 от НК и по правилата, развити по-долу.

При санкциите с две алтернативни наказания, едното от които е доживотен затвор без замяна, с приложението на разглеждания институт на практика се постига по-ниска наказателна отговорност от случаите, при които е предвиден доживотният затвор като трета алтернатива и наказанието се определя по правилата на чл. 58а, ал. 2 и 3 от НК. Несъразмерността на наказателната отговорност в различните прояви на института по чл. 58а от НК е последица от законодателната воля и може да бъде преодоляна чрез изменение на наказателния закон, а не по реда на тълкуването.

2. Разпоредбите на чл. 58а, ал. 1 и 2 от НК предвиждат различни правила за определяне на наказанията, спрямо които правният институт се отнася, със специфични предпоставки за прилагане и различни правни последици. Съпоставката им разкрива, че единственият критерий за тяхното правилно прилагане е видът на наказанието. Когато това наказание е **лишаване от свобода**, неговата индивидуализация се извършва съобразно общите правила и определеният размер допълнително се намалява с една трета, според изискванията на чл. 58а, ал. 1 от НК.

Правилата на чл. 58а, ал. 1 от НК се прилагат за всяко наказание лишаване от свобода, предвидено в норма от особената част на НК. Това се извежда от граматическото и лексическо тълкуване на нормата на чл. 58а, ал. 1 от НК, в която препращането към чл. 36-42 и чл. 54-58 от НК е имплицитно извършено със словосъчетанието „като се ръководи от разпоредбите на общата част” на Наказателния кодекс. Част от тези правила са и нормите на чл. 57, ал. 1 и 2 от НК, поради което законът не прави разлика дали наказанието лишаване от свобода е самостоятелно предвидено в престъпния състав, алтернативно предвидено с други по-леки наказания без лишаване от свобода, или е алтернативно предвидено с други по-тежки от него в системата на наказанията

² Тази санкция е предвидена в чл. 341б, чл. 364, ал. 3, чл. 397, ал. 1 и ал. 2, чл. 399, чл. 400, чл. 409, чл. 410, чл. 411, чл. 412, чл. 415, ал. 2, чл. 41 и чл. 417 от НК.

(доживотен затвор и доживотен затвор без замяна), или е част от комплексна санкция с други кумулативни наказания.

Разпоредбата на чл. 58а, ал. 1 от НК не съдържа ограничения за приложното поле на наказанието лишаване от свобода. Ако законодателят е искал да стесни случаите на редукция на това наказание, той би го направил изрично и нормата би придобила съвсем друга редакция. След като законът в алинея 2 изрично е ограничил приложението на правния институт спрямо наказанията доживотен затвор без замяна и доживотен затвор, когато те са част от алтернативна санкция, а за наказанието по алинея 1 не е предвидил подобно условие, несъстоятелно е всяко твърдение, че редукцията на лишаването от свобода с една трета е изключена за случаите на алтернативно определени санкции с това наказание.

Наказателната отговорност на дееца ще бъде смекчена в приложената диференцирана процедура, след като съдът е определил наказанието лишаване от свобода за най-подходящо измежду предвидените в алтернативни санкции, съобразил е конкретния му размер и е редуцирал този размер с една трета.

Когато наказанието лишаването от свобода е *самостоятелно* предвидено или е *алтернатива* на други наказания, и съдът го приеме за най-подходящото по вид, определя неговия размер по общите правила в границите, предвидени за съответното престъпление в норма от особената част на НК. След което така подобреният размер намалява с една трета, съобразно императивното изискване на чл. 58а, ал. 1 от НК.

При липса на специален минимум минималната граница е посоченият в чл. 39, ал. 1 от НК предел от три месеца. Намаленият с една трета размер на наказанието обаче не може да бъде по-малък от три месеца. Законът не е предвидил с редукцията на наказанието лишаване от свобода да се премине извън установените предели. В противен случай се нарушава принципът на законоустановеност на наказанието. Отклонение от общо установения минимален размер на наказанието се допуска само с изрична правна норма (например в чл. 43а, т. 2 от НК).

В мотивите към присъдата съдът задължително излага съображения за извършената индивидуализация на наказанието, всички смекчаващи и отегчаващи обществената опасност и вината обстоятелства, съответния размер на наказанието лишаване от свобода, определено според правилата на общата част и какъв е конкретният размер на наказанието след приложената редукция с една трета. В диспозитива на присъдата посочва редуцираният размер на наказанието и правното основание за това – чл. 58а, ал. 1 от НК.

В случаите, когато размерът на наказанието лишаване от свобода е *абсолютно определен* в санкционна норма от особената част на НК (чл. 397, ал. 2 от НК и чл. 400 от НК, където алтернативната санкция е изградена от две абсолютно определени наказания: доживотен затвор без замяна и лишаване от свобода от 20 години) съдът е ограничен в правомощията си да индивидуализира наказателната отговорност и определя само вида на наказанието. Когато прецени за най-подходящо наказанието лишаване от свобода (по аргумент от чл. 57, ал. 1 от НК) определя предвидения в закона абсолютен размер и го намалява с една трета.

При едновременно предвидени две или повече наказания (кумулятивна санкция), едното от които е лишаване от свобода, ръководейки се от разпоредбите на чл. 57, ал. 2 от НК съдът определя размера на всяко едно от тях така, че в своята съвкупност като *комплексна санкция* да отговарят на целите по чл. 36 от НК. След това намалява само размера на наказанието лишаване от свобода с една трета. По този начин поощрителната норма на чл. 58а, ал. 1 от НК засяга единствено наказанието лишаване от свобода от всички възможни кумулативно предвидени наказания в комплексната санкция.

3. Първоначалната уредба на института на съкратеното съдебно следствие, въведена с новия Наказателно-процесуален кодекс (обн. ДВ, бр. 86 от 28.10.2005 г., в сила от 29.04.2006 г.), предвиждаше при постановяване на осъдителна присъда безусловно определяне на наказанието по реда на чл. 55 от НК и без да са налице многобройни или изключителни смекчаващи отговорността обстоятелства за всички престъпления, предвидени в особената част на Наказателния кодекс. Този институт претърпя няколко промени, като със ЗИДНК (ДВ, бр. 27 от 10.04.2009 г., в сила от 10.04.2009 г.) бе създадена разпоредбата на чл. 369а от НПК. Тя предвиди ограничения за приложното поле на съкратеното съдебно следствие, което не се допускаше за престъпления, при които умишлено е причинена смърт или тежка телесна повреда, както и когато деецът е бил в пияно състояние. Наред с тази промяна, бе създадена и разпоредбата на чл. 58а от НК (ДВ, бр. 27 от 10.04.2009 г.).

Процесуалната норма на чл. 369а от НПК е отменена със ЗИДНПК, обн. ДВ, бр. 32 от 28.04.2010 г., в сила от 28.05.2010 г.

По време на действие на процесуалната забрана, нормата на чл. 58а НК бе изменена със ЗИДНК (ДВ, бр. 26/2010 г., в сила от 10.04.2010 г.) и придоби сегашното съдържание.

Така, по време на действието на ограничението на чл. 369а от НПК последователно са били в сила две редакции на чл. 58а НК. Противоречивата съдебна практика е създадена за хипотезите, когато престъплението е извършено в периода на действие на чл. 369а от НПК, но към момента на провеждане на първоинстанционното съдебно производство процесуалната забрана е вече отменена и може да бъде проведено съкратено съдебно следствие за всички престъпления без ограничение.

Нормата на чл. 369а от НПК е процесуалноправна. Такива норми се прилагат от влизането им в сила и за предстоящите процесуални действия по незавършили наказателни производства (чл. 3 от НПК). Поначало тези норми нямат обратно действие, освен ако изрично не им е придадено (обикновено с преходна разпоредба). Те действат *ex tunc*, тъй като се счита, че регламентират по-добра процедура от старите (отменени) правила.

Правният институт по чл. 58а от НК е материалноправен, а не смесен – материалноправен и процесуалноправен. Нормата регламентира правила за определяне на наказанието, които са материалноправни и систематичното им място е в Наказателния кодекс. Аналогично становище и за други материалноправни норми е изразено в ТР № 1/ 2010 г. на ВКС. Материалноправният характер на института не се променя от обстоятелството,

че правилата се прилагат при диференцирана процедура по глава двадесет и седма от НПК.

За всяко престъпление се прилага наказателният закон, действал към момента на извършването му (чл. 2, ал. 1 от НК). Материалноправните норми могат да имат обратно (ретроактивно) действие. Този принцип на по-благоприятен закон е регламентиран в чл. 2, ал. 2 от НК и се прилага за престъпления, за които от извършването им до влизане в сила на присъдата за тях последват различни наказателни закони, един от които е най-благоприятен за конкретния случай и за конкретния подсъдим.

Процесуалната забрана на чл. 369а от НПК е действала в периода от 10.04.2009 г. до 27.05.2010 г., включително. През този период наказателният закон на чл. 58а от НК не е бил отменен, а не се е прилагал за изрично предвидени в процесуалния закон случаи – престъпления с умишлено причинени смърт и тежка телесна повреда, или когато деецът е бил в пияно състояние. За всички останали престъпления материалният закон е действал без ограничения. С отпадане на процесуалната забрана действието на наказателния материален закон се възстановява автоматично (*ex lege*). Това означава, че от 28.05.2010 г. насетне, по висящи наказателни производства за престъпления с умишлено причинени смърт или тежка телесна повреда, или от деец в пияно състояние, извършени в периода на действие на процесуалната забрана, нормата на чл. 58а от НК получава неограничено приложение.

Обратното действие на материалния закон на чл. 58а от НК зависи от това, кой закон е действал към момента на извършване на деянието.

Новата редакция на чл. 58а от НК (обн. ДВ, бр. 26 от 06.04.2010 г.) е в сила от 10.04.2010 г. и понастоящем. Когато конкретно престъпление от посочените в чл. 369а от НПК е извършено в периода от 10.04.2010 г. до 27.05.2010 г. (в периода на действие на процесуалната забрана), но наказателното производство пред първоинстанционния съд се разглежда след отмяна на забраната (от 28.05.2010 г.), се прилагат правилата на чл. 58а от НК в актуалната ѝ редакция. Не се извършва съпоставка с друга редакция на същата норма, защото е действал само един наказателен закон.

Нормата на чл. 58а в първоначалната си редакция (ДВ, бр. 27/ 2009 г.) е действала в периода от 10.04.2009 г. до 09.04.2010 г., включително. Ако деянието, влизащо в обхвата на чл. 369а от НПК, е извършено в този период, но наказателното производство се разглежда след отмяната на посочената процесуална разпоредба, обратното действие на института по чл. 58а от НК ще засегне и двете редакции (в ДВ, бр. 27/ 2009 г. или в ДВ, бр. 26/ 2010 г.). При индивидуализацията на наказанието съдът следва да извърши преценка в коя от двете редакции на чл. 58а от НК правният институт е по-благоприятен за конкретния подсъдим и съобразно установените конкретни обстоятелства по делото.

Въз основа на изложеното и на основание чл. 124, ал. 1, т. 1 във вр. с чл. 130 от Закона за съдебната власт, Общото събрание на Наказателната колегия

при Върховния касационен съд

Р Е Ш И:

1. Когато след провеждане на съкратено съдебно следствие по реда на чл. 371, т. 2 от НПК съдът реши да определи наказанието доживотен затвор, пределите на заменящото го наказание лишаване от свобода се определят по чл. 58а, ал. 2 и ал. 3 от НК.

2. Когато след провеждане на съкратено съдебно следствие по чл. 371, т. 2 от НПК съдът реши да определи измежду алтернативно предвидените наказания лишаване от свобода, трябва да го индивидуализира по реда на чл. 58а, ал. 1 от НК.

3. Когато престъплението е извършено в периода от 10.04.2009г. до 09.04.2010 г., включително, при действие на забраната по чл. 369а от НПК, непозволяваща провеждането на съкратено съдебно следствие за престъпления, при които умишлено е причинена смърт, тежка телесна повреда и когато деецът е бил в пияно състояние, съдът извършва преценка за по-благоприятен закон по смисъла на чл. 2, ал. 2 от НК измежду действалите през периода различни норми на чл. 58а от НК (ред., ДВ, бр. 27/ 2009 г. или ред, ДВ, бр. 26/ 2010 г.).

Когато престъплението е извършено в периода от 10.04.2010 г. до 27.05.2010 г., включително, при действие на забраната по чл. 369а от НПК, съдът прилага чл. 58а от НК в актуалната му редакция (ДВ, бр. 26/ 2010 г.).

ЗАМ. ПРЕДСЕДАТЕЛ НА ВКС:

/ПАВЛИНА ПАНОВА/

ПРЕДСЕДАТЕЛИ НА ОТДЕЛЕНИЯ:

ТАТЯНА КЪНЧЕВА.....

ВЕРОНИКА ИМОВА.....

ЕЛЕНА ВЕЛИЧКОВА.....

ЧЛЕНОВЕ:

ПЛАМЕН ТОМОВ.....	СЕВДАЛИН МАВРОВ.....
ЛИДИЯ СТОЯНОВА.....	ТЕОДОРА СТАМБОЛОВА.....
ЕВЕЛИНА СТОЯНОВА	МИНА ТОПУЗОВА.....
ЮРИЙ КРЪСТЕВ.....	ДАНИЕЛА АТАНАСОВА.....
КРАСИМИР ХАРАЛАМПИЕВ.....	БИСЕР ТРОЯНОВ.....
РУЖЕНА КЕРАНОВА.....	ГАЛИНА ЗАХАРОВА.....
ЕЛЕНА АВДЕВА.....	КРАСИМИР ШЕКЕРДЖИЕВ.....
НИКОЛАЙ ДЪРМОНСКИ.....	РУМЕН ПЕТРОВ.....
КАПКА КОСТОВА.....	АНТОАНЕТА ДАНОВА.....
БИЛЯНА ЧОЧЕВА.....	ЛАДА ПАУНОВА.....
ЦВЕТИНКА ПАШКУНОВА.....	ГАЛИНА ТОНЕВА.....
БЛАГА ИВАНОВА.....	МАЯ ЦОНЕВА.....
ЖАНИНА НАЧЕВА.....	